

ASPECTE DE DREPT PENAL REFERITOARE LA INCRIMINAREA ESCROCHERIEI ÎN LEGISLAȚIA GERMANIEI

Liliana DREGLEA-LUCAS,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

Articolul este consacrat analizei prevederilor legislației penale germane referitoare la infracțiunea de escrocherie. Autorul descrie semnele escrocheriei și stabilește locul ei în sistemul infracțiunilor contra patrimoniului în Germania. Concluziile expuse vor contribui la perfecționarea legislației penale a Republicii Moldova referitoare la infracțiunea de escrocherie.

Cuvinte-cheie: *codul penal german, escrocheria, semnele escrocheriei, înșelăciunea, fraudă.*

CRIMINAL LAW ASPECTS RELATED TO THE CRIMINALIZATION OF FRAUD IN GERMAN LAW

The article is devoted to the analysis of the provisions of the German criminal law relating to the scam offence. The author describes the signs of the scam and fixes its place in the system of crimes against property in Germany. The outlined conclusions will contribute to the improvement of the criminal law of the Republic of Moldova regarding the scam offence.

Keywords: *the German Criminal Code, scam, the signs of the scam, deception, fraud.*

Introducere. În decursul ultimelor două decenii în știința juridico-penală a Republicii Moldova a sporit esențial interesul față de investigațiile juridice comparate. Acest fenomen este condiționat, în primul rând, de tendințele de integrare europeană ale statului moldovean. În afară de faptul dat, modificările profunde sociale și năzuințele moldovenilor de a urma principiile acceptate în statele europene impun o studiere aprofundată a experienței statelor străine, iar uneori chiar și interceptarea normelor legislației străine. Însă cercetările juridico-comparative, realizate în ultimii ani în Republica Moldova, sunt preponderent consacrate problemelor părții generale a dreptului penal, partea specială a codurilor penale, însă, meritând și ea o atenție serioasă.

Cunoașterea interdicțiilor juridico-penale concrete existente în statele străine le este necesară moldovenilor și în legătură cu faptul că în perioada postsovietică ei vizitează mult mai des țările străine, iar dispozițiile legale din Republica Moldova uneori se deosebesc esențial de prevederile nor-

native străine, inclusiv și de cele ale țărilor europene.

Chiar și o comparație superficială scoate în evidență asemănarea vădită a sistemului infracțiunilor contra patrimoniului din legislația penală a Republicii Moldova cu sistemul infracțiunilor contra proprietății din legislația penală a Germaniei. Această asemănare are explicații istorice. Dreptul german atât nemijlocit, cât și prin intermediul dreptului altor țări (Lituania, Danemarca etc.) a avut o influență serioasă asupra legislației ruse la toate etapele evoluției ei. la rândul său, dreptul penal al Republicii Moldova atât la compartimentul infracțiunilor contra patrimoniului, cât și la alte compartimente a suferit o puternică influență a teoriei și practicii dreptului penal al Federației Ruse.

În sec. XIX o întreagă generație de juriști au studiat dreptul penal după manualul specialistului german Berner A. Cei mai de vază juriști ruși au studiat în universitățile germane. La sf. sec XIX și înc. sec. XX în literatura juridică rusă se făceau trimiteri la lucrările juriștilor germani, precum Binding K., List F., nu mai rar decât la lucrările autorilor ruși. Astfel, in-

direct dreptul penal al Republicii Moldova este strâns legat cu dreptul penal al Germaniei. La limita sec. XIX și XX sistemele infracțiunilor patrimoniale ale Rusiei și Germaniei erau aproape identice. Cel mai evident fapt dat s-a manifestat în Regulamentul penal din a. 1903. Menționăm nu doar simpla copiere a legislației germane, dar și utilizarea pe larg și elaborărilor doctrinei germane, inclusiv referitoare la sistemul infracțiunilor patrimoniale.

Metode și materiale aplicate. În limitele de studiu ale acestui articol, în calitate de metodă de cercetare principală a fost utilizată metoda comparativă de studiere a escrocheriei. În afară de metoda comparativă au mai fost utilizate o serie de metode cum ar fi: metoda analizei logice, interpretării logice, clasificării etc.

Conținut de bază. Sistemul infracțiunilor patrimoniale în Germania se bazează pe particularitățile obiectului de atentare (valoarea juridică protejată), prin care se înțeleg drepturile și interesele patrimoniale. Corespunzător se deosebesc următoarele categorii de infracțiuni patrimoniale:

a) infracțiuni contra proprietății (furtul, delapidarea, tâlhăria, deteriorarea bunurilor);

b) infracțiuni împotriva patrimoniului în general (escrocheria, abuzul de încredere, extorcarea, tănuirea infractorului sau a averii dobândite pe cale criminală);

c) infracțiuni împotriva unor valori patrimoniale distincte (lucru ilegală de către proprietar a bunului său, insolabilitatea și infracțiunile legate de insolabilitate; utilizarea ilegală a mijlocului de transport etc.);

d) crearea de pericole pentru patrimoniu (Vermögensgefahren – jocurile de noroc, loteriile, etc.) [3, pag. 42].

Respectiva clasificare nu este specificată în legislație, ci în doctrina științifică și, anume din această cauză, nu există o unanimitate de opinii cu privire la ea. Astfel, F. List deosebea „atentate contra drepturilor asupra bunurilor, contra drepturilor de însușire (pescuitul și vânatul ilegal) și contra drepturilor de a cere“ [6, pag. 3]. La nivel legislativ o clasificare asemănătoare este efectuată în codul penal al Elveției (există însă și anumite deosebiri, de exemplu, la categoria infracțiunilor patrimoniale este raportată încălcarea temporară a posesiunii străine [4]).

Infracțiunile patrimoniale în dreptul penal german sunt tratate mult mai îngust decât în dreptul penal al Republicii Moldova. Conform CP RFG această noțiune cuprinde doar infracțiunile, esența cărora constă în încălcarea dreptului de proprietate. Natura infracțiunii este determinată de obiectul ei material, prin care se înțelege un lucru străin (fremden Sache) – obiect al dreptului de proprietate civil. Lucrul reprezintă un obiect material al lumii obiective. Deja în secolul trecut într-o cauză penală referitoare la furt în fața instanței a fost pusă problema, dacă poate fi recunoscută energia electrică în

calitate de lucru. Instanța a răspuns la această întrebare negativ, reieșind din faptul, că “cuvintele în dreptul penal trebuie înțelese la fel, cum ele sunt utilizate în viața cotidiană, iar furtul energiei sau forței este imposibil” [5, pag. 6]. Nu constituie obiectul material al infracțiunilor cercetate și alte valori nemateriale inclusiv lucrurile nemateriale, în particular gândurile, idealurile, precum și cererile, inclusiv banii fără numerar (banii aflați pe cont bancar).

Lucruri se recunosc orice obiecte materiale indiferent de starea de agregare în care le se află (la această categorie se referă și lichidele, și gazele), de aceia se consideră, că poate fi sustrasă apa, care curge prin țevi, aburul din sistemul de încălzire, gazul lichiefiat din baloane etc. Totodată aceste lucruri trebuie să fie concrete și material delimitate de lumea exterioară. Astfel, nu pot fi furate, de exemplu apa maritimă sau o parte a aerului atmosferic.

Întrucât esența infracțiunilor patrimoniale constituie lezarea dreptului de proprietate, într-atât și obiectul material al acestor infracțiuni îl pot constitui nu doar orice documente, dar și fotografiile familiale, în particular scrisorile etc. Valoarea lucrului și mărimea prejudiciului (și chiar înseși prezența prejudiciului material) nu sunt esențiale.

Astfel, de exemplu, drept furt au fost calificate acțiunile persoanei, care a strâns într-un vas picăturile de benzină, care curgea dintr-o cisternă de petrol, în pofida faptului că dacă nu s-ar fi utilizat acel vas, lichidul oricum ar fi fost pierdut, îmbibându-se în sol sau evaporându-se. Furt se va constata și în cazul, în care persoana va înlocui lucrul cu un alt bun echivalent ca valoare. Constituie infracțiunea de furt și sustragerea părților corpului ale unei persoane vii sau ale cadavrului.

Furtul, tâlhăria și delapidarea sunt posibile doar în raport cu un lucru străin. Juriștii germani recunosc posibilitatea furtului unui bun aflat în proprietate comună, de către unul dintre proprietari (în această situație bunul este apreciat ca un lucru străin).

Obiect material al furtului, tâlhăriei și delapidării poate fi doar un bun mobil.

Distrugerea averii este posibilă și referitor la imobil („Distrugerea de edificii“ § 305 CP RFG) [1].

Apreciind, că dreptul penal german nu recunoaște sustragerile și însușirile imobilului, trebuie să luăm în considerație faptul, că în Germania noțiunea imobilului din dreptul penal nu corespunde noțiunii analogice din dreptul civil. Valoare juridică posedă nu înțelegerea imobilului în sens juridic, ci posibilitatea reală a deplasării bunului de la locul său de aflare [5, pag. 7]. Respectiv, există, de exemplu, furtul componentelor separate ale imobilului (a gardului, elementelor clădirii etc.)

Noțiunea de jaf nu se utilizează în dreptul penal german. Respectiva faptă, în sensul atribuit ei de Codul penal al Republicii Moldova, este cuprinsă parțial de noțiunea furtului (Diebstahl) și parțial de noțiunea tâlhăriei (Raub).

Prin tâlhărie se înțelege sustragerea patrimoniului prin intermediul aplicării oricărui tip de violență sau prin intermediul amenințării cu aplicarea unei violențe periculoase pentru viață și sănătate.

În dreptul penal german se deosebesc două tipuri de delapidare (Unterschlagung): simpla însușire și însușirea averii încredințate (Veruntreuung).

Simpla însușire reprezintă însușirea unui lucru, care se afla în momentul comiterii infracțiunii în posesia de facto a vinovatului (die der Tater in Besitz oder Gewahrsam hat).

Aici se referă, în particular, în-

sușirea bunurilor găsite sau ale celor care întâmplător au nimerit în posesia subiectului (de exemplu, surplusul de bani achitat greșit de către casier).

Înșușirea patrimoniului încredințat este apreciată drept o modalitate mai periculoasă, datorită modului fraudulos de comitere al ei – abuzul de încredere.

Apreciem că dreptul penal german conține cea mai largă din Europa noțiune a escrocheriei (Betrug).

Paragraful 263 CP RFG presupune pedepsirea acelei persoane, care “intenționând să-și asigure sie ori unei terțe persoane un venit material ilegal, va cauza un prejudiciu patrimoniului altei persoane prin intermediul inducerii ei în eroare sau menținerii ei într-o eroare anterioară, expunând circumstanțele mincinoase drept veridice, sau denaturând sau ascunzând circumstanțele veridice” [7, pag. 85] (adică cauzarea cu scop de acaparare a unui prejudiciu material prin intermediul înșelăciunii).

Din punctul de vedere al aspectului său obiectiv, escrocheria reprezintă un lanț causal complicat. Începe acest lanț cu înșelăciunea.

Prin înșelăciune se înțelege ascunderea sau prezentarea denaturată a circumstanțelor, întrucât se apreciază că circumstanțele reale de la sine nu pot fi false.

Prin circumstanță se înțelege careva aspect perceptibil al realității. “Circumstanțele viitoare” încă nu există, iar înșelăciunea referitoare la asemenea circumstanțe reprezintă o înșelăciune cu privire la condițiile de apariție ale lor ulterior, mai des exprimându-se în forma înșelării vizavi de intenții. Intențiile, convingerile, motivele de comportament și alți factori cu caracter psihic ale infractorului sau ale altei persoane pot fi considerate drept circumstanțe în sensul § 263 CP RFG. “Aprecierea”, însă, nu poate fi circumstanță, deoarece “ea își are întemeierea în

factorii subiectivi și nu constituie o circumstanță perceptibilă în sens obiectiv” [3, pag. 55].

Astfel, publicitatea mincinoasă poate fi cercetată în calitate de înșelăciune, doar atunci când, ea nu constituie o “apreciere”, însă conține o amăgire referitoare la circumstanțe obiective.

Înșelăciunea se poate exprima atât prin acțiuni, cât și prin inacțiuni. Acțiunea include și înșelarea verbală, și inducerea în eroare prin intermediul comiterii anumitor fapte. Înșelăciunea în forma inacțiunii este posibilă în prezența obligației juridice de a comunica sau lămuri careva circumstanțe.

Înșelarea trebuie să inducă victima în eroare – anume trebuie să existe legătura causală între înșelăciune și eroarea produsă. În situația în care inducerea persoanei în eroare nu a fost provocată prin înșelăciune, răspunderea pentru utilizarea patrimoniului străin nu survine, dacă persoana nu era obligată să dezmințită victima (adică, în așa caz nu se constată înșelăciunea prin inacțiune).

Este posibilă de pedeapsă nu doar inducerea persoanei în eroare, dar și menținerea acestei stări, când escrocul prin comportamentul său întărește ori prelungește închipuirile eronate ale victimei.

Înșelăciunea nu necesită să fie deosebit de ingenioasă. Sunt apreciate drept escrocherii chiar și simplele amăgiri ale copiilor sau ale persoanelor aflate în stare avansată de ebrietate.

Inducerea în eroare trebuie să fie soldată cu “dispunerea averii”. “Dispunerea” în dreptul penal german este tratată mai larg decât în dreptul civil și poate să se exprime în forma acțiunii, permisiunii sau abținerii de la acțiune. Ultimul tip de dispunere se constată, de exemplu, în situația în care escrocul cu scopul de a se eschiva de la realizarea unei obligații, afirmă incorect că au expirat termenele de

prescripție de reclamare a acestei încălcări din partea victimei. Dispunere de avere poate constitui și un act oficial, de exemplu în cazul escrocheriei procesuale, care constă în faptul că persoana “prin intermediul afirmațiilor false induce judecătorul în eroare”, iar ultimul “prin intermediul deciziei sale referitoare la patrimoniu va pricinui o daună materială părții, care a pierdut procesul” [3, pag. 57].

Dispunerea trebuie să se soldeze cu un prejudiciu material, care constă în diminuarea valorilor patrimoniale. Prejudiciul material este apreciat reieșind din diferența dintre prețul averii până la și după săvârșirea infracțiunii. Chiar și crearea unui pericol pentru interesele patrimoniale ale persoanei poate fi recunoscută în calitate de escrocherie, deoarece prețul obiectiv (de piață) al patrimoniului expus pericolului se micșorează (deși formal el rămâne același), iar proprietarul de facto nu este în stare să-și realizeze dreptul patrimonial, ori îl poate realiza cu mari dificultăți. Prejudiciului trebuie să-i corespundă venitul obținut de către escroc, care este precizat în lege prin intermediul scopului de profit (tendința făptuitorului de a se îmbogăți sau de a îmbogăți o altă persoană). Respectiva tendință în cazul dat nu constituie unicul mobil al comportamentului persoanei vinovate. Este destul de a constata doar faptul că comiterea infracțiunii a avut loc cu vinovăției în forma intenției directe.

Norma generală referitoare la escrocherie (§ 263 CP RFG) este completată de alte norme speciale: § 264 – fraudă în domeniul subvențiilor; § 265 – înșelăciunea săvârșită în dauna asigurătorilor, precum și de norme specializate, care extind interdicția juridicopenală asupra acțiunilor ce nu se cuprind de noțiunea de escrocherie; § 263a – fraudă informatică; § 264a – înșelăciunea în domeniul investițiilor de capital; § 265a

– abuzul de aparate automate; § 265b – obținerea unui credit prin înșelăciune.

În cazul escrocheriei computerizate lipsește înșelăciunea, însă este prezentă influența ilicită asupra procesului de prelucrare a datelor. Calculatorul nu poate fi înșelat, deoarece el nu posedă psihic. În eroare poate fi indusă o ființă umană, dar nicidecum – un obiect neînsușit. Până la apariția în CP RFG a normei susmenționate escrocheria computerizată nu se solda cu răspundere penală, deoarece lipsea înșelăciunea. Nu putea fi aplicată nici norma referitoare la furt, deoarece, de cele mai dese ori, această infracțiune se comite în scopul sustragerii banilor virtuali, care nu constituie obiectul material al furtului. Lipsa înșelăciunii este specifică și abuzurilor la automate (automate comerciale, turnichetele automate în metrou, taxofoanele etc.)

Norma referitoare la “escrocheriile cu fondurile” presupune răspundere penală pentru răspândirea oricăror informații false referitoare la piața de fonduri. Pentru a atrage persoana la răspundere penală pentru fapta dată, nu este necesar de a stabili existența prejudiciului material și a scopului de acaparare – este destul de a constata, că cu privire la tranzacțiile de pe piața de fonduri se răspândesc informații false.

Escrocheriile creditare la fel nu cer în mod obligatoriu survenirea unui prejudiciu material, respectiv nu există necesitatea de a stabili intenția de a cauza prejudiciu în momentul încheierii tranzacției respective. Acest articol se aplică în acele cazuri, când vinovatul intenționează totuși, în măsura posibilităților sale, să-și execute obligațiile. Răspunderea survine înseși pentru faptul furnizării unor informații false referitoare la starea materială și economică a potențialului debitor, în cazul în care

acest credit este solicitat de către o organizație sau un întreprinzător. Corespunzător articolul nu se aplică, dacă creditul este eliberat în scopuri necomerciale, de exemplu pentru procurarea unei locuințe pentru familia proprie.

Concluzii. Astfel, particularitățile de bază ale escrocheriei de tip german constituie:

1. înțelegerea largă a înșelăciunii;
2. înțelegerea largă a prejudiciului;
3. înțelegerea largă a scopului de profit.

Investigând evoluția normelor referitoare la escrocherie din dreptul penal al țărilor străine, putem constata o apropiere a normelor menționate de modelul german.

Bibliografie

1. Codul penal al Republicii Federale Germania din 15.05.1871 în versiunea publicată la data de 13 noiembrie 1998 (BGBl. I pag. 3322), ultima modificare prin articol 1 din Legea din 30 octombrie 2017 (BGBl. I pag. 3618)”, versiune: revizuită la 13.11.1998 I 3322; ultima modificare prin articol 1 din Legea din 30 octombrie 2017 (BGBl. I pag. 3618) // <http://muhaz.org/traducere-din-limba-german-codul-penal-al-republicii-federale.html> (vizitat la 04.02.2019);
2. Codul penal al Republicii Moldova, Legea nr. 985 din 18.04.2002 // Monitorul Oficial Nr. 72-74 din 14.04.2009;
3. Krause H., Thoma H. Das neue Strafrecht. Besonderer Teil. Stuttgart, 1976;
4. Noll P. Schweizerisches Strafrecht. Besonderer Teil. T.1. Delikte gegen den Einzelnen. Zurich, 1983;
5. RuB W. Diebstahl. – Leipziger Kommentar, GroBkommentar. Bd. 5. Berlin; N.Y., 1989. Hrsg. von H.H.Jeschek, W.RuB, C.Willms;
6. Лист Ф. Учебник уголовного права: Особенная часть. М., 1905;
7. Решетников Ф.М. Буржуазное уголовное право - орудие защиты частной собственности. М., 1982.

INFORMAȚII DESPRE AUTOR:
Liliana DREGLEA-LUCAS,
doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM,
tel.: 068583979.

INFORMATIONS SUR L'AUTEUR:
Liliana DREGLEA-LUCAS,
doctorant, Académie „Ștefan cel Mare”, du Ministère de l'Intérieur de la République Moldova,
tél: 068583979.